

Article Info	RESEARC ARTICLE ARAŞTIRMA MAKALESİ	
Title of Article	Tarihin Yaşayan Şahidi: Çiğ Gölü (Mesudiye, Ordu, Türkiye)	
Corresponding Author	Doç.Dr. Beyhan TAŞ, Burcu KARAKAYA Ordu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü beyhantass@gmail.com ; beyhant@odu.edu.tr	
Submission Date Admission Date	06/11/2018 / 29/11/2018	
How to Cite	TAŞ, B., KARAKAYA, B. (2018). Tarihin Yaşayan Şahidi: Çiğ Gölü (Mesudiye, Ordu, Türkiye) /Makale Adı, Kent Akademisi, Volume, 11 (36), Issue 4, Pages, 683-691	

ORCID NO:
0000-0001-6421-2561

Tarihin Yaşayan Şahidi: Çiğ Gölü (Mesudiye, Ordu, Türkiye)

Doç. Dr. Beyhan TAŞ¹
Biyolog, MSc. Burcu KARAKAYA¹

ÖZ:

Çiğ Gölü Ordu ili Mesudiye ilçesi Dayılı Mahallesi sınırları içerisinde bulunur. Deniz seviyesinden 1562 m yükseltide bulunan Çiğ Gölü'nün ilçe merkezine uzaklığı 23 km'dir. Gölün bulunduğu sulak alan 2016 yılında "Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan" olarak tescillenmiştir. Tarihin sayfalarında kendine özel bir yer edinen Mesudiye ilçesinde gerçekleştirilen çalışmalarda 50'ye yakın tarihi yerleşim alanı tespit edilmiştir. Eskiden Milas/Hamidiye adlarıyla anılan Mesudiye sınırları içinde İlk Tunç Çağı'ndan itibaren yaygın yerleşim alanlarının olduğu bildirilmiştir. Çiğ Gölü'nün kenarından geçen Handeresi Antik Kervan Yolu sayesinde Çiğ Gölü ibadet ve durak yeri olarak kullanılmıştır. Yüzey araştırmalarında burada bulunan sikke ve antika parçaların M.Ö. 370-322 yılları arasında hüküm sürmüş son Helenistik Pontos Krallığının son kralı Mithradates VI Eupator'a ait oldukları anlaşılmıştır. Bu çalışmada, yerelde de çok fazla tanınmayan Çiğ Gölü'nün taşıdığı ekolojik değerinin yanı sıra literatür değerlendirmelerinden elde edilen tarihi-kültürel değerinin tanıtılması amaçlanmıştır. Çalışmada, Çiğ Gölü ve çevresinin sahip olduğu kültürel ve doğal değerleri ile rekreasyonel aktiviteler için potansiyel durumu tespit edilip, yörenin sosyo-ekonomik gelişmesine katkı sağlaması umulmaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Antik Dönem, Karadeniz, Pontus, Göl, Mahalli Sulak Alan, Ekoturizm

Living Witness to History: Çiğ Lake (Mesudiye, Ordu, Turkey)

The Çiğ Lake is found in the boundaries of the Dayılı village in Mesudiye district of Ordu City. The lake where is located at 1526 m altitude of sea level is 23 km away from the city center. The wetland located on lake was registered as a wetland having local importance in 2016. In Mesudiye district, which has a special place in the pages of history, close to 50 historical settlements have been identified in the studies carried out. Thanks to the Handeresi Antique Caravan Road passing through the edge of the Lake, Çiğ Lake was used as a place of worship and stall. The coins and antique pieces found here belonged to Mithradates VI Eupator, the last king of the last Hellenistic Pontos Kingdom, which ruled between 370-322 B.C. In this study, it is aimed to introduce the ecological value of Lake Çiğ, which is not well known in the local area, as well as the historical-cultural value obtained from the literature evaluations. In this study, it is expected that the potential of cultural and natural values and recreational activities of the Çiğ Lake and its surroundings will be determined and contribute to the socio-economic development of the region.

KEYWORDS: Ancient Time, Black Sea, Pontus, Lake, Local Wetland, Ecotourism

¹ Ordu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü

“Tarihin Yaşayan Şahidi: Çiğ Gölü (Mesudiye, Ordu, Türkiye)”

1. GİRİŞ

Su, tüm canlıların yaşamlarını sürdürebilmesi için elzem olan bir maddedir. Hiçbir canlı su olmadan yaşamını sürdüremez. Su yaşamın temel yapıtaşdır. İlk canlının oluşumu, yaşamın sürdürülebilirliği ve medeniyetlerin kurulması da suya bağlıdır. Antik dönemlerden günümüze kadar insanların tarih boyunca su etrafında yerleştiği ve medeniyetlerin hep su havzalarında gelişmiş olduğu görülür. Sosyal, kültürel ve ekonomik ilerlemede kentlerin özellikle su kıyısında kurulması ile doğrudan ilişkisi vardır. Mezopotamya, Mısır, Hindistan, Anadolu buna örnek olarak verilebilir. Fırat ve Dicle nehirleri arasındaki bölgeyi kapsayan Mezopotamya’da Sümerler, Akadlar, Elamlar, Asurlar ve Babiller yaşamış ilk medeniyetlerdir. Günümüzde tüm Orta Avrupa’yı dolanarak gelen Tuna Nehri kıyılarındaki gelişmiş modern kentler de örnek verilebilir. Dolayısıyla tarih boyunca akarsular, göller ve deniz kıyıları insanlar için bir çekim merkezi olmuştur. Yine, antik kervan yollarının da mutlaka su ile ilişkisi görülmektedir. Dolayısıyla suyun medeniyetlerin oluşmasında çok önemli bir yeri vardır. Anadolu birbirinden farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış çok önemli bir coğrafyada bulunmaktadır. Arkeolojik çalışmalarla gün ışığına çıkmış ve günümüze kadar gelen antik dönemin kültürel mirasları dönemin sosyokültürel özelliklerini çok iyi ifade etmektedir.

Karadeniz Bölgesi erken dönemden itibaren Greklerin ilgisini çeken bir coğrafya olmuştur. M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren başlangıçta zorlandıkları bu coğrafyaya uyum sağlayarak söz sahibi olmuşlardır. Yapılan araştırmalarda bunu belgeleyen çok sayıda eser bırakmışlardır. Ancak, Karadeniz’in güneyi daha az araştırılmıştır. Bölgede yapılacak sistemli araştırmalar buradaki Greklerin konumları ve etkileri hakkında daha iyi bilgiler ortaya koyacaktır (Keleş, 2015).

Karadeniz Bölgesi’nin tarihsel geçmişi insanlığın ilk dönemlerine kadar uzanır. Bölgenin jeopolitik ve stratejik konumu ve sahip olduğu zengin yeraltı ve yerüstü zenginlikleriyle birçok medeniyetlere ev sahipliği yapmış olduğu görülür. Aynı zamanda, önemli ticaret yolları üzerinde bulunması, doğu-batı, kuzey-güney yönünde hareket eden toplumların merkezinde yer alması stratejik konumunu derinleştirmiştir (Emir, 2012). Ordu ve ilçeleri zengin maden yataklarına sahiptir. En önemli demir yataklarının bir kısmı da Ordu’da bulunmaktadır. Mesudiye ilçesindeki Göllüyazı, Körüktepesi gibi erken dönem yerleşmelerinde maden rezervlerine rastlanmıştır (Koçak, 2006).

Tarihi ve arkeolojik alanlar geçmişin kültürel ve sosyal yapısını, alışkanlıklarını ve yaşam tarzını yansıttığı için dikkat çekici yerlerdir. İnsanoğlunun merakı ve öğrenme arzusu nedeniyle, tarihle ilişkili mekânlar rekreasyonel alanlar içerisinde özel bir yere sahiptir (Atabeyoğlu ve ark., 2017).

Bu çalışmada, antik çağlardaki önemli geçiş noktası üzerinde bulunan ve tarihten izler taşıyan Ordu ili Mesudiye ilçesinde bulunan Çiğ Gölü’nün tanıtılması amaçlanmıştır. Yerinde gözlemler ve literatür araştırmaları yapılarak gerçekleştirilen çalışmada, yörenin hem doğal hem de kültürel özellikler taşıması nedeniyle rekreasyonel ve ekoturizm potansiyelinin de ortaya konması amaçlar içinde yer alır. Çiğ Gölü, halen “Mahalli Sulak Alan” statüsünde korunan bir alandır.

2. ARAŞTIRMA ALANI

2.1. Antik Çağlarda Ordu ve Mesudiye

Helenistik Pontos Krallığının son kralı VI. Mithradates (M.Ö. 132-63) ilk çağın en önemli figürlerinden birisidir. Büyük Kral Mithradates/Mithradates Eupator döneminde yayılcı siyaseti sonucu devletin sınırları en geniş şeklini almıştır (Taşpınar, 2004) ve Pontos Krallığı en parlak ve en gösterişli dönemini yaşamıştır (Arslan, 2007). Kral VI. Mithridates’in Ordu topraklarında da şato ve kaleleri vardır. Bunlardan en önemlisi Kurul Kalesi’dir. Fatsa’daki Cingirt Kalesi, Mesudiye’deki Meletios ve Arıkmusa Kaleleri de bunlardan bazılarıdır. Kurul Kalesi’nde 2010 yılında başlayan arkeolojik kazı çalışmaları sonucunda, 2016 yılında kalenin kapısında mermerden yapılmış Anadolu’nun Bereket Tanrıçası Kibebe heykeli açığa çıkarılmıştır. Böylece Ana Tanrıça’nın tarihsel serüvenine Karadeniz’den de bir örnek eklenmiştir. Bu aynı zamanda bilimsel açıdan da dikkat çekicidir. Prof. Dr. Yücel Şenyurt ve Dr. Atakan Akçay’ın bildirdiğine göre, Karadeniz’i İç Anadolu’ya bağlayan Melet Vadisi’nde 570 m yükseklikteki kayalıklar üzerinde yer alan, taş bedenli surlarla çevrelenmiş olan Kurul Kalesi Helenistik Pontos Krallığı’na (İ.Ö. 301-63) ait kale-kent modelini yansıtan bir yerleşimdir. Kurul Kalesi, sur duvarları ve bu surlar boyunca dizili askeri mekânları ile önemli bir garnizon kimliğinin yanında, Helenistik dönem kült uygulamalarını en canlı şekilde yansıtan mekân ve

buluntuları ile önemli bir dinsel fonksiyona da sahiptir. Elde edilen buluntular Kurul Kalesi'nin başta demir olmak üzere çeşitli madenler, orman ve deniz ürünleri gibi doğal kaynakları farklı bölgelere sevk eden ve ithal edilen ürünleri de depolayan idari ve ticari bir merkez niteliğinde olduğunu göstermektedir. Bugüne kadar ele geçen çok sayıda sikke ve diğer arkeolojik buluntular kaledeki en güçlü yerleşim evresinin Pontos Kralı VI. Mithradates dönemine ait olduğunu göstermektedir. Ancak, özellikle zirvedeki kült alanları çevresinde ele geçen daha erken tarihli sikkeler yerleşimin İ.Ö. 2. yüzyılın başlarına kadar indiğini kanıtlamaktadır (Şenyurt ve Akçay, 2016).

Eski Çağ toplulukları da günümüz insanı gibi hayatın her alanında gereksinim duyduğu ve asla vazgeçemediği suyun kutsal olduğuna inanmış, yaşamını ve yaşam alanını suyun etrafında veya hep suya ulaşabileceği bir coğrafyada sürdürmeye çalışmıştır (Akkurnaz, 2017). Yukarı Melet Irmağı Havzası'nda bulunan Mesudiye ilçesi sahip olduğu eşsiz doğal değerleri ve zenginlikleriyle birçok medeniyetlere ev sahipliği yapmış çok eski bir yerleşim yeridir. Antik yerleşim yerlerinin varlığı ve incelemeler neticesinde elde edilen buluntular bunu göstermektedir. Ordu'nun 114 km güneyinde yer alan Mesudiye ilçesinde Prof. Dr. Mehmet Özsait ve ekibi tarafından sistematik olarak yapılan yüzey araştırmaları sonucunda elde edilen buluntuların, bölgenin en eski tarihini şimdilik M.Ö. 5000 yıllarından başladığını göstermektedir. Bölgede Kalkolitik Çağ'da başlayan yerleşimin izlerinin M.Ö. 3200-2700/2600 ve M.Ö. I. bin yılının ikinci çeyreğine tarihlenebilen yerleşmelerde yoğun olduğu görülmüştür. Yine, bölgede Helenistik ve Hitit Çağı buluntuları veren yerleşmeler de vardır. Kalkolitik Çağ'dan Roma Çağı'na kadar buluntular veren ve Melet Çayı vadisinin batısında yer alan bazı yerleşmeler Karga Tepesi, Karapınar I-II, Tepetarla, Maltepesi, Söğütözü, Ziraat Tepesi, Yazıtarla, Çukurçaayır, Hohurdan Tepesi, Kuzuluk Boğazı, Çiftliksarıca, Pilav Tepesi, Yayla Höyük'tür. Doğusunda yer alan yerleşmeler ise Harmanyeri Tepesi, Çamaşluoğlu Tepesi, Sayaca Tepesi, Nal Tepesi'dir. Bu yerleşmelerin tatlı suyun bol olduğu hatta yaz aylarında bile bolca aktığı Karapınar Suyu, Topdurak Deresi, Balıran Deresi, Melet Çayı ve çayın kaynaklarından gelen derelere çok yakın yerlere kurulduğu görülmektedir (Özsait, 1992).

Dayılı Yaylası ile Koyulhisar Yaylası arasında yapılan araştırmalarda, Dayılı Yaylası'nda tespit edilen Yayla Höyük'ün define kazıları sırasında son derece tahrip edildiği görülmüştür. Höyük yüzeyinde İlk Tunç Çağı-1 yerleşmesine ait keramikler toplanmış, bölgedeki höyüklerle aynı özellikleri taşıyan bu keramiklerin oldukça iyi bir kalite ve işçilik gösterdiği bildirilmiştir. Diğer yerleşmelerin olduğu gibi Yayla Höyük yerleşmesinin de bol su kaynaklarının hemen yanında yer aldığı belirtilmiştir (Özsait, 1993). Dayılı Yaylası ile Koyulhisar Yaylası arasında bulunan Çiğ Gölü'nün çevresinden de arkeolojik eserler toplandığı bildirilmektedir. Gölün çevresindeki yükseltilerde, höyük benzeri yerlerde kazılan çukur yerler dikkat çekmektedir. Bu durum bölgede hazinelerin talanını göstermektedir. Oysaki tüm kazı çalışmalarının izin alındıktan sonra yapılması ve alanın eski haline döndürülmesi zorunludur.

2.2. Mesudiye, Çiğ Gölü (Çiğ Göl)

Ordu iline uzaklığı 114 km olan Mesudiye ilçesi, 1180 km² yüzölçümü ile Ordu'nun en büyük, nüfusu açısından ise en küçük ilçesidir. İlçe; güneyinde Koyulhisar (Sivas), doğusunda Şebinkarahisar (Giresun), batısında Reşadiye (Tokat), kuzeyinde Ordu'nun Merkez, Ulubey, Gökçöy ve Kabadüz ilçeleriyle çevrilidir. Mesudiye ortalama yüksekliği 1 065 m olan dağlık bir arazi yapısına sahiptir. Bu dağlık araziye Giresun Dağları'nın batı uzantıları ile Canik Dağları'nın doğu uzantıları biçimlendirir. Mesudiye topoğrafyasını şekillendiren en önemli kaynaklardan biri de Melet Irmağı'dır. Karagöl Dağı'nın güney yamaçlarından ilk kaynağını alan ve Ordu kentinin doğusunda Karadeniz'e kavuşuncaya kadar 165 km yol alan ırmak bölgenin en büyük akarsularındandır. Melet Irmağı Doğu Karadeniz ve Orta Karadeniz bölümleri arasında doğal sınır oluşturur (Başgelen, 2010).

Mesudiye ilçesi Karadeniz kıyısı ile İç Anadolu'yu (Ordu-Sivas) Harçbeli Geçidi (1940 m) ile bağlayan tarihi bir yol hattının doğusunda kurulmuştur. Toplam 57 köyü vardır. İlçe genelinde halkın başlıca geçim kaynağı tarım ve ormancılıktır. 20. yüzyılda yapılan arkeolojik araştırmalar ilçenin çok eski bir yerleşim bölgesi olduğunu ortaya koymaktadır. Eskiden Milas/Hamidiye adıyla anılan Mesudiye sınırları içindeki eski yerleşim merkezlerinin varlığı dikkat çeker. Bunda en önemli etken madenciliktir. Yapılan çalışmalarda Mesudiye'nin birçok yerinde bakır, demir ve kurşun madenlerinin işletildiği belirtilmektedir. Bu nedenle Mesudiye İlk Tunç Çağı'ndan itibaren yaygın yerleşim alanlarından biridir (Başgelen, 2010). Prof. Dr. Mehmet Özsait eşi Arkeolog Nesrin Özsait ile birlikte 1990-2003 yılları arasında Mesudiye'de yaptığı yüzey araştırmalarında; bölgenin Kalkolitik Çağ'dan itibaren İlk Tunç Çağı'nda, Demir Çağı'nda, Helenistik ve Roma Çağı'nda yoğun olarak yerleşimlere sahne olduğunu belirtmişlerdir (Özsait 1994, 2005). Bayhan ve Ekinci (2017) Ordu-Mesudiye istikametinde gerçekleştirdikleri araştırma ve incelemeler neticesinde, Anadolu'nun eski kervan yol ağına bağlı bir tali yol belirlemişlerdir. Bu yol, Ordu-Eskipazar-Dedeli

Köprüsü-Kale-i Bahaddin (Ulubey)-Elmaçukuru-Kızılın Köyü (Aşağı Kızılın ve Yukarı Kızılın)-Damarlı-Özlü Emirler-Gölköy-Mesudiye hattını Sivas'ın Suşehri'ne bağlayan güzergâhtır. Bu çalışma ile ilk defa ortaya çıkarılan bu tali yolun yörenin siyasi, kültürel ve doğal değerini ortaya koymaktadır. Mesudiye'de Melatios Kalesi, Faldaca Kalesi, Arukmusa Yerleşmesi, Eriçok Tepesi ve Kaleköy Kalesi 1. derece tarihi - arkeolojik SİT alanı olarak tescillenmiştir. Mesudiye Dayılı Köyü sınırları içinde bulunan ve etrafından çeşitli arkeolojik parçalar toplandığı bildirilen Çiğ Gölü ve sulak alanı ise "Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan" olarak tescillenmiştir.

2.2.1. Çiğ Gölü'nün Tarihi Önemi

Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinde yıllarca hüküm süren antik çağ toplulukları ile ilgili birçok esere ve kalıntıya günümüzde de rastlamak mümkündür. Sinop, Samsun ve Ordu illeri üzerindeki yüzey araştırmalarında keşfedilen höyüklerin M.Ö. 2000'li yıllarda terk edilmeye başlandığı görülmüştür. Bölgedeki bu höyüklerin tarihi yine M.Ö. 2000-1750'li yıllara dayandığı söylenmektedir. Çiğ Gölü'nün bağlı olduğu Mesudiye ilçesi çoğu kez imparator kervanlarına, amazonlara, Friglere ve birçok farklı millete meskenlik etmiştir. Tarihin sayfalarında kendine özel bir yer edinen ilçede gerçekleştirilen çalışmalar sayesinde tarihi yerleşim alanları tescillenmiştir (Özsait, 1994, 2005). Yöre, Kalkolitik Çağ'dan dönemlerine şahitlik etmiştir. Eskiden Milas adıyla anılan Mesudiye sınırları içindeki eski yerleşim merkezlerinin varlığı İlk Tunç Çağı'ndan itibaren yaygın yerleşim alanlarından biri olduğunu göstermektedir (Başgelen, 2010).

Mesudiye ilçesine bağlı Dayılı Mahallesi (Köyü) ile ilgili geçmişten günümüze sözlü ve yazılı tarih kayıtları ile birçok veri elde edilmiştir. Ayrıca bulunan tarihi eserler de tarihi kayıtları destekler niteliktedir. Eserlerin bulunduğu mevkiler Çukurçayır Tümülüsü, İmamoğlu Gölü Tepe, Pilav Tepesi, Tederiğin Tepe ve Yayla Höyük'tür. Bu mevkilerdeki buluntuların İlk Tunç Çağı ve Demir Çağı'na ait oldukları tespit edilmiştir (Özsait, 1994, 2005). Dayılı Köyü tarihin sayfalarında Taylu, Tayulu ve Tayalı olarak geçmektedir. Sümer (1999) kitabında Oğuz boyuna bağlı Taylu Oymağı'nın Sivas'tan Şark-ı Karahisar'a, şu an Dayılı Köyü'nün bulunduğu yöreye gelmiş olduklarını yazmıştır. Türkay (2001) yazdığı eserde Yörükler taifesine mensup Tayalı (Tayalu) topluluğunun Karahisar-ı Şarki Sancağı-Ordu kazasına yerleştiklerini belirtmiştir. Osmanlı tahrir defterlerinde de Dayılı Köyü "Taylu" olarak geçmiştir.

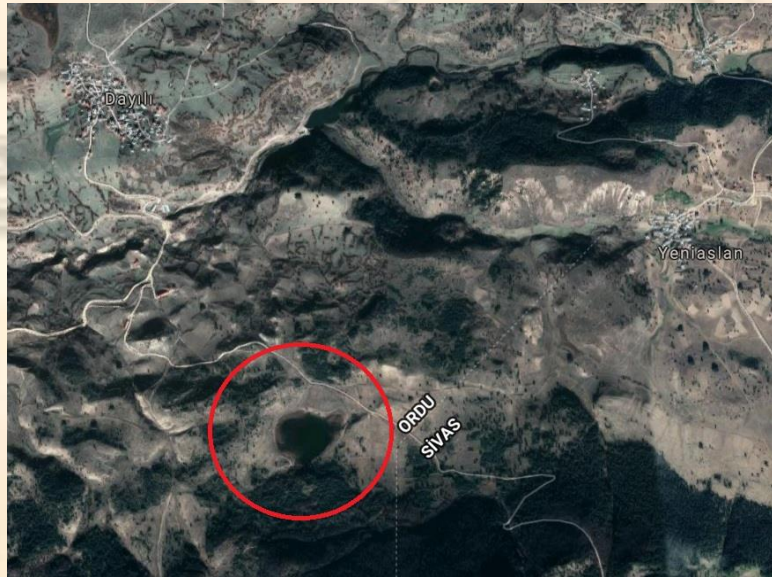
Tarihin yaşayan şahidi Çiğ Gölü, Mesudiye ilçesi Dayılı Mahallesi (Köyü) sınırları içindedir. Dayılı Köyü yayla yolu Çiğ Gölü'nün kenarından geçmektedir ve Handeresi Antik Kervan Yolu ile birleşmektedir. Yüzyıllardır kullanılan kervan yolu sayesinde Çiğ Gölü ibadet ve durak yeri olarak kullanılmıştır. Yerel halk tarafından bulunan sikke ve antika parçalar Çiğ Gölü'nün nice uygarlıklara yoldaşlık ettiğinin şahididir. Çiğ Gölü çevresinde bulunan bazı sikkelerin örnekleri (Karaduman, 2015) Şekil 1'de görülmektedir. Ele geçen sikkeler üzerinde yapılan çalışmalar sonucu sikkelerin M.Ö. 370-322 yılları arasında hüküm sürmüş Pontus Rum İmparatoru VI. Mithradates Eupator'a ait oldukları anlaşılmıştır. Sikkelerin günümüzde ortaya çıkış hikayesi oldukça ilgi çekicidir ve 1960'lı yıllara dayanmaktadır. Yerel halkın anlattıkları ve araştırmalar sonucu, bulunan define pay edilmiş ve şehirli tüccarlar tarafından satın alınmıştır. Pek çok değerli ve tarihe ışık tutacak tarihi eser bu şekilde yok olup gitmiştir. Çiğ Gölü ve çevresi tarihi açıdan özel bir yere sahiptir. Tüm bu araştırmalar gösteriyor ki Çiğ Gölü'nde yapılacak arkeolojik çalışmaların neticesinde yeni verilere rastlanabilir (Karakaya, 2018).

Şekil 1. Çiğ Gölü'nde bulunan bazı sikke örnekleri (Karaduman, 2015).

2.2.2. Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan: Çiğ Gölü ve Sulak Alanı

Çiğ Gölü, Ordu-Sivas sınırına çok yakın bir lokalitede, Dayılı Yaylası ile Koyulhisar Yaylası arasında yer alır (Şekil 2). Ordu ili, Mesudiye ilçesi, Dayılı Mahallesi sınırları içerisinde bulunan Çiğ Gölü Mahalli Sulak Alanı 2016 yılında tescillenmiştir. Ordu il merkezine yaklaşık 120 km uzakta olan alan, Mesudiye ilçe merkezinin 23 km güneybatısında, Dayılı Mahallesine ise yaklaşık 6 km mesafededir. Alanın büyüklüğü yaz aylarında 6.9525 ha, kış aylarında 10.6570 ha'dır.

Şekil 2. Gaga Gölü sulak alanının uydu görüntüsü.

Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği'nin revize edilmesi sebebiyle, daha önce 6 hektar olarak tescillenen Çiğ Gölü sulak alan sınırı-tampon bölge alanı 09 Mayıs 2018 tarihinde Mahalli Sulak Alan Komisyonunca yapılan teknik değerlendirmeler neticesince 118.789 ha olarak genişletilmiştir. 1560–1578 rakımları arasında bulunan Çiğ Gölü Mahalli Sulak Alanı; kuzeyde Dayılı Köyü, güneyde Sarıkaya Köyü, batıda Çavdar Köyü ve Yeniaslan Köyü ile çevrilidir. Alanın merkez koordinatları Y: 393958 / X: 4470370'dir (Anonim, 2018; Karakaya, 2018).

Çiğ Gölü deniz seviyesinden 1562 m yükseltide bulunmaktadır. Suyu tatlı olan gölün yüzeyden bir geleğeni ve gideğeni yoktur (Şekil 3). Sığ göl özelliği taşıyan gölün maksimum derinliği 7 m civarındadır. Kıyı bölgesi yoğun su bitkileri ile çevrili olan gölün sulak alanında en yoğun hidrofit topluluğunu kamışlar (*Phragmites australis* (Cav.) Steud.) oluşturur. *Schoenoplectus lacustris* (L.) Palla, *Persicaria amphibia* (L.) Delarbre, (Syn. *Polygonum amphibium* (L.)) gibi submers su bitkileri de göl kıyısında yaygındır. Gölde balık olarak *Cyprinus carpio* L. (sazan) yaşamaktadır. Çiğ Gölü sulak alanının doğu yamaçları Doğu Karadeniz göknarı (*Abies nordmanniana* Stev.) ve doğu kayını (*Fagus orientalis* Lipsky.) karışık ormanları ile çevrilidir. Göl Orta Karadeniz kuş göç yolu üzerinde bulunduğundan birçok göçmen kuşa ev sahipliği yapmaktadır. Sucul flora ve fauna için göl ve sulak alan çok önemli bir habitat oluştururken, yaban hayvanları da su ihtiyaçlarını gölden gidermektedir (Karakaya, 2018). Gölün çevresi de bitki biyoçeşitliliği açısından oldukça zengindir (Şekil 3).

Şekil 3. Çiğ Gölü Sulak Alanı ve çevresinin genel görünümü

2.2.3. Çiğ Gölü'nün Ekolojik Durumu

Çiğ Gölü ve bulunduğu bölge oldukça zengin bir ekosistem yapısına sahiptir. Yapılan araştırmalar sonucunda göl ekosistemi organik kirlilik bakımından orta düzeyde kirliliği tespit edilmiştir. Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği'ne (SKKY, 2004) göre Çiğ Gölü'nde doğal koruma alanı ve rekreasyon için belirlenen ötrofikasyon riski sınır değerleri aşılmamıştır. Güncel trofik durumu mezo-ötrofik olarak belirlenmiştir (Karakaya, 2018).

Sulak alanlar ekolojik ve fonksiyonel olarak büyük öneme sahip yaşam alanlarıdır (Karakaya, 2018). Sığ göllere bağlı gelişen sulak alan ekosisteminin varlığı ve devamlılığını bu sistemde etken olan hidrolojik süreçler kontrol etmektedir. Söz konusu hidrolojik süreçlerin en önemlisini su seviye değişimi oluştururken, yağış, sıcaklık ve buharlaşma ise su seviye değişimini kontrol eden en önemli doğal hidrolojik süreçlerdir (Aydın ve ark., 2012). Bu süreçlere bağlı olarak

sığ göl ekosistemlerinde son yıllarda büyük değişimler gözlenmektedir. İç Anadolu'da yer alan Sultan Sazlığı, Seyfe Gölü, Ereğli Sazlıkları gibi pek çok sulak alan kurumuş, Eber, Akşehir, Kulu ve Tuz Gölü gibi pek çok sulak alan ise kuruma noktasına gelmiştir. Sulak alan ekosistemlerinde başarılı bir yönetim planlaması için sulak alanların hidrolojik davranışları, sistemin fiziksel yapısını temsil edecek şekilde anlaşılmalı ve ortaya konmalı, alanda suyun kullanımına sistemin hidrolojik yapısını bozmadan yani sistemin zarar görmeyeceği düzeyde izin verilmelidir (DKMP, 2013).

2.2.4. Çiğ Gölü'nün Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi

İnsanlar bazen ihtiyaç bazen de yeni motivasyonlar için seyahat etmişlerdir. Endüstri Devrimi ile birlikte bu seyahat nedenleri sosyal ve ekonomik gelişmeler sonucunda farklılaşarak yeni bir kitlesel kimlik oluşmasına sebep olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra daha da yaygınlaşan turizm faaliyetleri beraberinde bazı çevresel sorunları da getirmiştir (İbret ve Cansı, 2016; İsayeva ve Kasalak, 2016). Günümüzün en büyük sorunlarından çevre kirliliği, doğanın bozulması gibi çeşitli olumsuzluklar seyahat eden insanları çevre konusunda daha hassas olmaya sevk etmiştir.

Alternatif turizme olan ihtiyacın oluşmasında başta kitle turizminin yarattığı olumsuz etkiler gelmektedir. Ekoturizm kavramı doğal kaynaklara ve onların korunmasına vurgu yapan bir alternatif turizm türü olarak ortaya çıkmıştır (Kızırmak ve ark., 2015). Sürdürülebilirlik kavramı içerisinde, koruma altına alınmış bölgelerde on yıllardır uygulanmasına rağmen, ekoturizmin kitle turizmine karşı bir alternatif olarak kimlik kazanması ve turizmin bir türü olarak değerlendirilmesi ise oldukça yenidir (Weaver, 2001). Ekoturizm faaliyetlerinin gelişmesi doğa temelli bir turizm talebinin artışından kaynaklanmaktadır. Bölgesel kalkınma ve yöre halkı için iş imkanı sağlama gibi faydaları sebebiyle ekoturizm önemli bir olgudur. Ekoturizmin insanlara faydalı olabilmesi için bölgede yaşayan insanların fikir ve görüşleri önemlidir. Bölge halkının bakış açısı ekoturizmin gelişmesinde önemli bir faktördür. Turizm türleri açısından ekoturizm; yayla turizmi, kuş gözlemciliği, foto safari, yaban hayatı gözlemciliği, sportif olta balıkçılığı, bisiklet turizmi, balon turizmi, sualtı dalış, tarım ve çiftlik turizmi, av turizmi, botanik turizmi, mağara turizmi, trekking, dağcılık, akarsu turizmi, yamaç paraşütü ve atlı doğa yürüyüşü şeklinde sıralanabilir (Erdoğan, 2003). Bu faaliyetlerin birçoğu Çiğ Gölü çevresinde yapılabilir.

Korunan alan kavramı IUCN (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) tarafından; "Doğanın ve ilişkili ekosistem servisleri/hizmetleri ve kültürel değerlerin uzun vadeli korunması amacıyla açıkça tanımlanmış coğrafi sınırları olan, tanınmış, adanmışlık içeren ve yasal veya diğer etkin yöntemlerle yönetilen alandır" şeklinde tanımlanmıştır. Korunan alan olarak belirlenen yerlerde yürütülen ekoturizm faaliyetleri, herhangi bir yasal güvence altında bulunmama ile birlikte, bu tür alanlarda ekoturizm faaliyetlerine teşvik çalışmaları yapılmaktadır. Türkiye'de korunan alan olarak ayrılan alanlar; kültürel, tarihi, estetik, arkeolojik, sosyal, biyolojik gibi değerlerden bir veya birkaçını kaynak değer olarak bünyesinde barındırmaktadır. Önemli kaynak değerlerine sahip bu alanlarda yürütülen faaliyetlerin kontrol ve denetiminin yapılması önem arz etmektedir. Yasal olarak koruma altında bulunan korunan alanlarda, yürütülen faaliyetlerin yasal dayanaktan yoksun olması başlıca sorunların ilk sırasında yer almaktadır. Ekoturizm faaliyetlerinin her ne kadar yöre halkına ve çevresel alanlara olumlu katkısı olduğu bilirse de iyi planlanmadığı takdirde, kitle turizmini aratmayacak derecede olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Ekoturizm destinasyonlarının yapıldığı hassas bölgelerde oluşacak en ufak bir hata, doğal kaynakların yok olmasına ve geri dönüşü olmayan zararlara yol açabilecektir. Çiğ Gölü Mahalli Sulak Alanı içinde ve çevresinde planlanacak olan faaliyetlerin göl ekosistemine ve çevresine zarar vermeyecek şekilde hazırlanması ve sürdürülebilir olması gerekir.

Tarihi açıdan önemini yanı sıra, Mesudiye yöresi bitki biyoçeşitliliği açısından da dünya çapında tanınan ve araştırılan önemli bir çeşitliliğe sahiptir. Çünkü Karadeniz ile İç Anadolu arasında geçiş bölgesi olması nedeniyle sahilden farklı ve endemik türlere ev sahipliği yapmaktadır. Yayla turizmi için elverişli olan Mesudiye yöresinde tarihe şahitlik etmiş Çiğ Gölü de hem doğal güzelliği hem de yakınındaki tarih kokan mahalle ve köyleriyle dikkat çekmektedir. Çoğu büyük şehirlere göç etmiş, geride çok az nüfusun bulunduğu yörede halk tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlamaktadır. Burada yapılacak olan alternatif turizm faaliyetleri yöre halkının sosyo-kültürel gelişimine ve ekonomisine büyük katkı sağlayabilir. Dayılı Mahallesi'ndeki ahşap, taş ve kerpiç evler restore edilerek bölgenin turizm açısından tanıtılması önem taşımaktadır. Köy-Çiğ Gölü sulak alanı bütünlük programıyla planlı-programlı hazırlanacak bir ekoturizm çalışması köylere geri dönüşü cazip hale getirebilir. Bu sayede yerel halkın sosyo-ekonomik olarak kalkınmasına katkı sağlanır. Yalnız, korunan alanların ekoturizme kazandırılarken iyi bir planlama yapılması gerekmektedir. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından 2016-2019 yılını kapsayan bir turizm eylem planı oluşturulmuş, ancak henüz yürürlüğe girmemiştir. Bu eylem planına göre Çiğ Gölü ve çevresinde tabiat yürüyüşü, kuş gözlemi, foto safari, sportif olta balıkçılığı uygun görülmüştür. Bu eylem planını hayata geçirmek için gerekli ön çalışmalar yapılmıştır.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Mesudiye ve çevresinin doğal ve kültürel yapısı, doğa ve kültür turizminin gelişmesine olanak sağlamaktadır. Bu değerleriyle bölge rekreasyonel faaliyetler ve ekoturizm kapsamında değerlendirilebilir bir potansiyele sahiptir. Mesudiye yaylalarında yapılan festivaller, doğayı ve bölge kültürünü bir arada turizme sunmakta ve turizmin gelişmesini sağlamaktadır. Çiğ Gölü Mahalli Sulak Alanı'nın içinde bulunduğu Dayılı Yaylası'nda yapılacak ekoturizm faaliyetleri tarihi Dayılı yerleşim alanının tanıtımına ve yörenin sosyo-ekonomik gelişimine katkı sağlayacaktır. Her ne kadar günümüzde defneciler tarafından oldukça tahrip edilmiş olan arazinin tarihi ile ilgili tanıtımlar yapılarak göl ve çevresi yerelden genele bölge değerine katkı verebilir. Çiğ Gölü Sulak Alanı çevresinde ileride planlanabilecek olan rekreasyonel aktiviteler için manzara hakim noktalara ahşap piknik masaları yerleştirilebilir, kuş gözlem istasyonları yapılabilir. Göl çevresi topoğrafyası hareketli olduğu için farklı kotlara yerleştirilme yapıp, trekking güzergahı merdivenlerle desteklenebilir. Alanda mevcut her hangi bir çevresel sorun bulunmamaktadır. Korunan ve doğal özelliklere sahip olan sulak alan çevresi yaz aylarında il dışından gelen yerel halkın ziyaret ettiği, balık avladığı, piknik yaptığı, hayvanlarını otlattığı bir alandır. Kentten kaynaklı gürültü, hava, su kirliliği, trafik gibi sorunlardan uzaktır. Alan için önemli olan bu doğal şekliyle sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır.

Alanın ilden uzak olması ulaşılabilirlik konusunda sıkıntı oluşturabilir. Ancak yakında bitmesi planlanan "Dere yolu" projesiyle Ordu-Mesudiye arasındaki ulaşım daha kolay olacaktır. Bu açıdan ulaşım özel araçla hem kısa sürecek hem de köye ulaşımında kolaylık sağlayacaktır. Bir alanın doğal ve kültürel kaynak değerlerinin varlığı rekreasyonel alan potansiyelini gösterir. Dayılı ve Çiğ Gölü'nün sahip olduğu doğal ve kültürel nitelik ve niceliklerinin değerlendirilerek rekreasyonel aktiviteler için uygunluğunun tespit edilmesi gerekir. Bu amaçla, alanın değerlendirilmesi için potansiyeli belirlemek adına çalışmalar yapılmalıdır. Tüm bu özellikleri değerlendirildiğinde Çiğ Gölü'nün içinde bulunduğu alanın doğal ve kültürel kaynak değerleri yönünden önemli olduğu bir gerçektir. Alanın bilimsel, kültürel, ekoturizm ve rekreasyonel faaliyetler doğrultusunda kullanılabilirliğinin sağlanması kırsal kalkınmaya etki edecek, kültürel ve sosyo-ekonomik yapıya olumlu kazanımlar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA:

- Akkurnaz, S. (2017). Antik Dönemde Kentleşme Olgusu ve Suyun Rolü. 2. Uluslararası Su ve Sağlık Kongresi, Eds. D. Çamur, M. Topbaş & H. İter, 13-17 Şubat 2017, Antalya., 147-153.
- Anonim, (2018). *Ordu İli 2017 Yılı Çevre Durum Raporu*. T.C. Ordu Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, ÇED İzin ve Lisans Şube Müdürlüğü, Ordu.
- Arslan, M. (2007). *Mithradates VI Eupator: Roma'nın Büyük Düşmanı*. İstanbul: Odin Yayınevi.
- Atabeyoğlu, Ö, Beyli, K. N., & Argan, A. (2017). Karadeniz'in Arkeolojik Hazinesi Kurul Kalesi Rekreasyonel Alan Potansiyeli, Ordu. *Inonu University Journal of Arts and Design*, 7(16), 126-140.
- Aydın, H., Karakuş, H. & Meriç, B. T. (2012). Sulak Alan Yönetim Planlarında Hidroloji. Biyolojik Çeşitlilik Kongresi. 22-23 Mayıs 2012. Ankara.
- Başgelen, N. (2010). Tarihi ve Arkeolojisiyle Mesudiye. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Bayhan, A. A. & Ekinci, İ. (2017). Geçmişten Günümüze Ordu-Milas (Mesudiye/Hamidiye) Yolu ve Bu Güzergâh Üzerindeki Bazı Eski Yapı Kalıntılarının Düşündürdükleri. II. Uluslararası Anadolu Uygarlıkları Sempozyumu (Yollar ve Köprüler), 27-28 Nisan 2017, Çorum.
- DKMP, (2013). *Sulak Alanlar*. T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Hassas Alanlar Dairesi Başkanlığı, Sulak Alanlar Şube Müdürlüğü, Ankara.
- Emir O. (2012). Eskiçağda Doğu Karadeniz Bölgesinin Jeopolitik Önemi. *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 13(13), 9-26.
- Erdoğan, N. (2003). *Çevre ve (Eko) Turizm*. Ankara: Erk Yayınları.
- İbret, B. Ü. & Cansı, E. (2016). Kanyon Turizmi ve Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi Gereken Bir Yöre: Küre Ersizlerdere-Karacehennem Kanyonu. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 34, 107-117.
- İsayeva, S. & Kasalak, M. A. (2016). Sürdürülebilir Turizm Yönetimi Kapsamında Yer Alan Örnek Ekoturizm Uygulamaları. *Çatalhöyük: Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 183-200.
- Karaduman, A. (2015). *Bulutular ışığında Melet Havzası'nın (Ordu/Mesudiye) Tarihi ve Arkeolojik Değerleri*. Ordu: Mesudiye Belediyesi.
- Karakaya, B. (2018). *Çiğ Gölü (Mesudiye- Ordu)'nün Ekolojik Özelliklerinin İncelenmesi*. Ordu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ordu.
- Keleş, V. (2015). Sikkeler Işığında Karadeniz'de Grek Etkisi (Güney Bölge) - The Impact of Greece on the Black Sea Region in the Light of Numismatic Evidence. In: M. Işıklı & B. Can (Eds.), International Symposium on East Anatolia—South Caucasus Cultures: Proceedings, II, 4 / 2015, Cambridge.

- Kızıllırmak, İ., Çifçi, İ. & Kaya, F. (2015). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Alternatif Konaklama İşletmelerinin Kullanılması: Yayla Evleri Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 6(14), 99-109.
- Koçak, Ö. (2006). *Eskiçağ'da Orta Karadeniz Bölümü Madenciliği*. In B. D. Erciyas. E. Koparal. (Eds.) Karadeniz Araştırmaları Sempozyum Bildirileri 16-17 Nisan 2004, Ankara. İstanbul: Ege Yayınları, 1-38.
- Özsait, M. (1992). 1990 Yılında Ordu-Mesudiye Çevresinde Yapılan Yüzeysel Araştırmaları, *Araştırma Sonuçları Toplantısı 9*, Ankara: 357-376.
- Özsait, M. (1993). 1991 Yılı Ordu-Mesudiye Yüzeysel Araştırmaları, *Araştırma Sonuçları Toplantısı 10*, Ankara: 311-330.
- Özsait, M. (1994). 1992 Yılı Ordu-Mesudiye Yüzeysel Araştırmaları, *XI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara: 285-300.
- Özsait, M. (2005). 2003 Yılı Amasya, Samsun ve Ordu İlleri Yüzeysel Araştırmaları, *Araştırma Sonuçları Toplantısı 12-2*, Ankara: 263-276.
- SKKY, (2004). *Su Kirliliği ve Kontrolü Yönetmeliği*. Resmi Gazete Tarihi: 31.12.2004, Sayısı: 25687, Ankara.
- Sümer, F. (1999). Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilatı, Destanları. 5. Baskı, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Şenyurt, S. Y. & Akçay, A. (2016). Doğu Karadeniz'in Kibelesi. *Atlas Dergisi*, 283, 21-23.
- Taşpınar, A. (2004). *Rize Tarihi*. Rize: Rize Ticaret Borsası.
- Türkay, C. (2001). *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, İstanbul: İşaret Yayınları.
- Weaver, D. B. (2001). Ecotourism as Mass Tourism: Contradiction or Reality? *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 42(2), 104-112.

Kent Akademisi